

Katarzyna Molek-Kozakowska

Sprawozdanie z konferencji Political Linguistics III (Warszawa)

Res Rhetorica nr 1, 81-84

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KATARZYNA MOLEK-KOZAKOWSKA
UNIwersytet Opolski
MOLEKK@UNI.OPOLE.PL

Sprawozdanie z konferencji Political Linguistics III (Warszawa)

License

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 3.0 Poland. The content of the license is available at <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/>

KATARZYNA MOLEK-KOZAKOWSKA
UNIwersytet OPOLSKI
MOLEKK@UNI.OPOLE.PL

Sprawozdanie z konferencji Political Linguistics III (Warszawa)

W dniach 8-10 maja w Warszawie odbyła się trzecia edycja międzynarodowej konferencji Political Linguistics (Lingwistyka polityczna), organizowanej cyklicznie przez Instytut Lingwistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego i Katedrę Pragmatyki Językowej Uniwersytetu Łódzkiego, a w tym roku również przy współpracy z University of Nottingham.

Tematem przewodnim konferencji było wieloznacznie sformułowane hasło: *(Re)constructing nationhood in '(un)doing Europe' today?*. Według organizatorów konferencji, m.in. prof. dr hab. Anny Duszak i prof. dr hab. Piotra Capa, miało ono zainspirować uczestników do przemyśleń na temat roli elementów narodowych w dyskursach europejskich, oraz do badań języka polityki europejskiej na różnych płaszczyznach, przy założeniu istnienia ambiwalencji w relacjach pomiędzy poszczególnymi narodami a instytucjami Unii Europejskiej. Językowe konsekwencje procesów integracji europejskiej były tylko jednym z tematów wyodrębnionych w zaproszeniu konferencyjnym. Równie ważne dla organizatorów były raporty z wszelkich badań na temat „odśrodkowych” – lokalnych, nacjonalistycznych, mniejszościowych – form komunikacji, interakcji i tożsamości manifestujących się w odpowiedzi na integrację.

Większość referatów przedstawiona była w języku angielskim, choć sesje polsko- i niemieckojęzyczne także cieszyły się dużym zainteresowaniem. Duża część prezentacji odnosiła się do szczegółowych zjawisk językowych, ale niektóre miały bardziej politologiczny lub socjologiczny charakter. W większości odczyty były raportami z prowadzonych badań empirycznych nad tekstami sfery publicznej i/lub korpusami języka polityki, niejednokrotnie z użyciem metod krytycznej analizy dyskursu, kategorii językoznawstwa kognitywnego lub narzędzi badań ilościowych. Niektóre podejmowały tematykę teoretyczną związaną z doprecyzowaniem pojęć, uszczegółowianiem koncepcji i łączeniem osiągnięć dyscyplin nauk filologicznych i społecznych w celu wypracowania lepszych modeli opisu języka i praktyk dyskursu politycznego.

Tematyka języka polityki funkcjonującego na styku płaszczyzn europejskiej

i narodowej miała swoje głębokie uzasadnienie. Lingwiści powinni zwracać uwagę na językowe strategie konstruowania rzeczywistości politycznej Europy w dobie wychodzenia z zapaści ekonomicznej, kryzysu zaufania do instytucji europejskich, intensyfikacji kampanii wyborczej do Europarlamentu, czy wzrastania nastrojów eurosceptycznych i populistycznych. W przeciwieństwie do głównego nurtu badań europeistycznych, koncentrujących się na komunikacji instytucjonalnej, uczestnicy konferencji mieli sposobność przyjrzenia się narodowym odmianom „myślenia europejskiego”: czy to hasłom nacjonalistycznym włoskiej Ligii Północnej, czy anty-imigranckim argumentom brytyjskich eurosceptyków, czy przemyśleniom chorwackich intelektualistów na temat wstąpienia do Unii, czy też wezwaniom ukraińskich działaczy do wsparcia demokratycznych przemian w ich kraju.

Konferencję otworzył wykład profesora Carlo Ruzzy, socjologa polityki z University of Trento/University of Leicester, który omówił historyczne i współczesne uwarunkowania oficjalnej polityki językowej w Europie. Zwrócił on uwagę na konsekwencje aktów prawnych i deklaracji UE w zakresie wspierania języków mniejszości. W instytucjach unijnych zachęca się na przykład do budowania „kapitału językowego” Europy poprzez promowanie powszechnej znajomości 2-3 języków obcych. Dzięki temu, wiele wspólnot używających dialektów lub języków nie mających oficjalnego statusu otrzymało ideologiczne wsparcie w walce o prawa językowe w swoim kraju. Na przykład Katalończycy znani są z tego, że podejmują wiele działań kulturalnych i oświatowych bez konieczności posługiwania się w ich toku językiem hiszpańskim. Jest sprawą sporną jak tak postępująca globalizacja wpłynie na procesy integracyjne w dłuższej perspektywie. Wygląda też na to, że UE nie obejdzie się bez uznania języka angielskiego za de facto lingua franca Europy.

Drugi wykład plenarny, wygłoszony przez etnojęzykoznawcę profesora Michała Krzyżanowskiego z Uniwersytetu Orebro w Szwecji, poświęcony był omówieniu teorii i metodologii badań (dyskursywnej konstrukcji) tożsamości europejskich. Używając kluczowych pojęć krytycznej analizy dyskursu (discourse-historical approach) takich jak interdyskursywność i rekontekstualizacja, profesor Krzyżanowski zaproponował uzupełnienie instrumentarium badawczego w odniesieniu do studiów dynamiki tożsamości uczestników dyskursu europejskiego o dwa podejścia. W podejściu *dyskursywno-etnograficznym* zakłada się badanie nie tylko tekstów instytucjonalnych, ale także codziennych praktyk komunikacyjnych, których ostatecznymi rezultatami są teksty. W takowych praktykach ujawnia się bowiem w pełni złożoność działań i rola tożsamości uczestników dyskursu, co na poziomie np. organizacji europejskich jest nie do wychwycenia w samych tekstach. W analizie *dyskursywno-konceptualnej* zaś chodzi o możliwość opisu

złożoności semantycznej pojęć kluczowych dla dyskursu politycznego w instytucjach europejskich i zdefiniowanie wiodących gatunków komunikacji politycznej celem usprawnienia deliberacji.

Profesor Peter Berglez, medioznawca z Uniwersytetu Orebro, zadał w swoim wystąpieniu pytanie o to czy praktyki „globalnego dziennikarstwa” mogłyby zredukować dystans pomiędzy UE a obywatelami poszczególnych krajów członkowskich. Przekaz prasy i mediów kształtowany jest przecież na poziomie krajowym i, oprócz wydawnictw branżowych, dziennikarstwo ciągle posługuje się kategoriami opozycyjnymi „my” w odniesieniu do swojego narodu i „oni” w odniesieniu do instytucji unijnych, pomimo coraz większej partycypacji obywateli UE w konsultacjach politycznych. Sposobem przewycięzania tego podziału jest zastosowanie praktyk *globalnego oglądu* (global outlook) w dziennikarstwie, w toku którego problemy z zakresu dyplomacji, finansów i ekonomii, zmian klimatycznych, czy migracji opisywane są w kontekście europejskim z uwzględnieniem wielu różnych perspektyw (identity positions). Normalizacja wielostronności, zastępująca opozycję my/oni, mogłaby wpłynąć na przewycięzanie barier komunikacyjnych i negatywnych schematów myślenia o Europie jako *innym*.

W kolejnym wykładzie plenarnym, Christopher Hart, językoznawca i kognitywista z Lancaster University przedstawił swoją koncepcję badań dyskursu, która łączy analizę językową i wizualną medialnych przekazów wydarzeń o znaczeniu politycznym. Badacz wskazał jak *punkt widzenia* (point of view) w opisywaniu i obrazowaniu protestów ulicznych może wpłynąć na (de)legitymizację danej wersji rzeczywistości. Wyszukując paralele między prawą/lewą stroną obrazu a stroną czynną/bierną zdań go opisujących, czy między zbliżeniem kamery a nominalizacjami w języku, czy wreszcie między kątem patrzenia a językową indeksacją protestu, profesor Hart „obrazowo” zademonstrował manipulacyjny potencjał „gramatyki”.

Ostatni wykład plenarny konferencji, przedstawiony przez profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego Leszka Korporowicza, podejmował tematykę historycznych źródeł multikulturowości europejskiej. Zdaniem prelegenta, korzenie tożsamości wielokulturowej, tj. takiej, która uwzględnia stosunkowo przyjazne relacje między przedstawicielami różnych grup etnicznych, religijnych i kulturowych zajmujących wspólną przestrzeń, można odnaleźć w Polsce Jagiellonów. Świadomość różnic i tolerancja odmienności stają się wtedy podwalinami *praw kulturowych* (przez analogię do praw człowieka), które dziś rozpoznają wszystkie instytucje unijne. Nie znaczy to jednak, że w społeczeństwach otwartych wszelkie antagonizmy, emocje i ambicje zostają usunięte, ale, że bywają one zaprzęgnięte do szczytniejszych celów – kooperacji, komunikacji i integracji.

Poza pięcioma wykładami plenarnymi i programem kulturalnym, uczestnicy

konferencji mogli partycypować w prezentacjach w sumie prawie dziewięćdziesięciu prelegentów, których odczyty pogrupowane zostały w następujące sekcje tematyczne Political discourse in the EU (dyskurs polityczny w UE), Identity in Europe (tożsamość w Europie), Faces of patriotism (oblicza patriotyzmu), Nationhood and right-wing discourse (narodowość a dyskurs prawicowy), Transnational influences on identity (ponadnarodowe wpływy na tożsamość), Rhetoric of othering (retoryka wykluczania), Discourse markers of identity (dyskursywne wyznaczniki tożsamości), Russia and post-Soviet reality (Rosja i rzeczywistość postsowiecka), Discurs und Politik (dyskurs a polityka), Discourses of crisis (dyskursy kryzysu), Das Eigene und Fremde im Discurs (swój i obcy w dyskursie), Migration and integration (migracja a integracja), Identity and collective memory (tożsamość i pamięć zbiorowa), Discurs und Identität (dyskurs i tożsamość), Media and identity (media a tożsamość), Discourses of conflict (dyskursy konfliktu), Diskurs in (inter)kultureller Perspektive (dyskurs w perspektywie międzykulturowej), Identity and ideology (tożsamość i ideologia), Representation and framing (reprezentacja i ramowanie), Lexical choices in (European) discourse (dobór środków leksykalnych w dyskursie europejskim).

Podsumowując, można stwierdzić, że konferencja była ważnym przyczynkiem w interdyscyplinarnym przedsięwzięciu jakim jest badanie dyskursu politycznego. Nawet te referaty, które tylko przelotnie odnosiły się do kwestii językowych miały potencjalnie ożywczy wpływ na dyscyplinę „lingwistyki politycznej”. Ich zadaniem mogło być na przykład pogłębienie lub zgeneralizowanie interpretacji danych językowych. Z kolei tematyka europejska wydaje się coraz bardziej zyskiwać na znaczeniu w debacie publicznej wielu krajów i dlatego nie może być pominięta w badaniach językoznawczych.